

Výkladová stanoviska k vybraným ustanovením zákona o platebním styku

Úvod: Vazba zákona o platebním styku na právní předpisy EU

Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon“) implementuje do národní legislativy především tyto předpisy Evropské unie:

- a) směrnici Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES (dále jen „PSD“),
- b) směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/110/ES o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností, o změně směrnic 2005/60/ES a 2006/48/ES a o zrušení směrnice 2000/46/ES (dále jen „EMD“) a
- c) směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/44/ES, kterou se mění směrnice 98/26/ES o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry a směrnice 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění, pokud jde o propojené systémy a pohledávky z úvěru (dále jen „SFD“).

PSD a EMD jsou směrnice vydané v režimu plné harmonizace, což znamená, že národní zákonodárce při jejich transpozici nesměl změkčovat ani zpřísnovat jejich dopad na české subjekty a případná odlišnost při implementaci do národní legislativy je přípustná pouze v rámci ustanovení, která toto výslovně umožňují (tzv. národní diskrece). SFD je naopak směrnicí vydanou v režimu minimální harmonizace a případné zpřísnění národní právní úpravy je na vůli národního zákonodárce.

ČÁST PRVNÍ ZÁKONA – OBECNÁ USTANOVENÍ

I. K § 3

1. K § 3 odst. 1 (kromě písm. e))

Níže uvedená tabulka znázorňuje jednotlivé možnosti provedení platební transakce. Každá z níže uvedených platebních transakcí je podle zákona samostatnou platební službou.

	V rámci jednoho poskytovatele	Mezi dvěma různými poskytovateli
Hotovost—>Platební účet	vložení	převod
Platební účet —> Hotovost	výběr	převod
Platební účet —> Platební účet*	převod	převod
Hotovost —> Hotovost	převod	převod

*Výklad platí i při nakládání s elektronickými penězi.

2. K § 3 odst. 1 písm. a)

Složí-li uživatel peněžní prostředky prostřednictvím jiného poskytovatele platebních služeb (dále jen „poskytovatel“) ve prospěch vlastního platebního účtu vedeného u svého poskytovatele, jedná se o převod peněžních prostředků (první jmenovaný poskytovatel poskytuje platební službu poukazování peněz – viz komentář k § 3 odst. 1 písm. f)) a nikoli o vložení peněžních prostředků na platební účet, neboť jiný poskytovatel nevede platební účet daného uživatele.

3. K § 3 odst. 1 písm. c) bod 1 a písm. d) bod 1.

Jedná se o úhradu, platbu iniciovanou plátcem.

Z podnětu plátce může být proveden převod všech druhů peněžních prostředků vč. elektronických peněz v síťových systémech „virtuálních“ účtů nebo uložených v rámci aplikace, která je součástí fyzicky existujícího předmětu (např. plastová karta).

4. K § 3 odst. 1 písm. c) bod 2 a písm. d) bod 2.

Jedná se o platbu iniciovanou příjemcem a provedenou bezhotovostním převodem peněžních prostředků neboli o inkaso provedené bezhotovostním převodem.

K převodu peněžních prostředků nazvanému inkaso, které je definováno v § 2 odst. 1 písm. f) zákona, uděluje plátce souhlas některé ze tří v definici vyjmenovaných osob výslovně. Ve smyslu § 98 odst. 2 zákona lze udělit souhlas k provedení platební transakce rovněž prostřednictvím platebního prostředku (např. prostřednictvím aplikace internetového bankovníctví).

5. K § 3 odst. 1 písm. d)

Z ustanovení vyplývá, že samotné poskytování úvěru není platební službou. Daná služba spadá do působnosti zákona pouze v případě, že peněžní prostředky pocházející z úvěru jsou poskytovatelem na základě dispozice uživatele libovolně převáděny. Typy převodů jsou definovány stejně jako v předchozím písmenu c).

Regulace zákona se tedy nevztahuje na veškeré úvěrové produkty. Některé produkty však mohou být čerpány způsobem, který v sobě provedení platební transakce obsahuje.

Odlišovat je třeba také splnění povinnosti poskytnout úvěr či přijmout splátku dluhu od dlužníka, jemuž byl úvěr poskytnut, od poskytování platebních služeb z prostředků, jež jsou předmětem úvěru. Rovněž přijetí splátky takového dluhu od dlužníka pak není samo o sobě platební službou.

V této souvislosti je třeba poukázat na skutečnost, že účty, které nejsou platebními účty ve smyslu zákona, nepodléhají ani regulaci zákona. Příkladem je hypoteční účet nebo účet stavebního spoření, neboť určení osob, kterým mají být peněžní prostředky z úvěru převedeny/poskytnuty, nezáleží na libovůli příjemce úvěru. Toto určení je dáno předem dohodnutými podmínkami úvěru. Z tohoto důvodu nelze ani operace prováděné na tzv. hypotečním účtu nebo účtu stavebního spoření považovat za platební služby.

Pokud poskytovatel platebních služeb ve smyslu § 5 zákona poskytne příjemci úvěru tzv. volný úvěrový rámec (např. kontokorent nebo některé druhy kreditních karet) a peněžní prostředky z tohoto úvěrového rámce následně podle instrukcí příjemce peněžních prostředků z úvěru převádí volně dále třetím osobám, naplňuje tato služba znaky platební služby.

6. K § 3 odst. 1 písm. e) a § 2 odst. 1 písm. d)

Jedná se o případy vydávání a správy platebních prostředků, kterými jsou např. platební karty. Platebním prostředkem je i aplikace internetového bankovníctví. Takovéto platební prostředky splňují zákonnou definici uvedenou v § 2 odst. 1 písm. d) zákona. Nejznámějším je většinou používání platební karty. V tomto případě je však nezbytné rozlišovat dva základní typy karet, a to:

- Debetní kartu, která je kartou vydanou k účtu (většinou k běžnému platebnímu účtu, ze kterého jsou prováděny platební transakce). Platí-li se debetní kartou, jsou čerpány vlastní peněžní prostředky, případně lze čerpat i povolený debet, je-li s poskytovatelem dohodnut. Velmi často dochází k záměně debetních karet za karty kreditní a

- Kreditní kartu, která je rovněž platební kartou, prostřednictvím které se čerpají peněžní prostředky, které poskytl poskytovatel. Používá-li se tedy kreditní karta, jsou k dispozici peněžní prostředky navíc, a to buď v omezené míře nebo formou volného úvěrového rámce. Požadovaná a čerpaná částka je následně hrazena poskytovateli celkově k určitému datu nebo v jednotlivých splátkách (většinou se v tomto případě platí předem dohodnutý úrok).

7. K § 3 odst. 1 písm. f)

Jedná se o případy poukazování peněz. Takovéto převody peněžních prostředků probíhají bez vedení platebního účtu u poskytovatele. Jde o případy, kdy začátek i konec platební transakce je v hotovosti, tzn. že plátce složí u poskytovatele peněžní prostředky v hotovosti a tyto jsou vyplaceny příjemci též ve formě hotovosti. Dále jsou možné situace, kdy plátce složí u svého poskytovatele hotovost, a ta bude bezhotovostně připsána na účet příjemce (v případě, kdy poskytovatel plátce je odlišný od poskytovatele příjemce, platí, že službu poukazování peněz poskytuje pouze prvně jmenovaný poskytovatel). Je možný i případ, kdy plátce převede peněžní prostředky za účelem provedení platební transakce na účet poskytovatele a takovéto peněžní prostředky poskytovatel poté vyplatí příjemci v hotovosti (v případě, kdy poskytovatel plátce je odlišný od poskytovatele příjemce, platí, že službu poukazování peněz poskytuje pouze poskytovatel vyplácející hotovost).

Celá platební transakce může v určitých případech proběhnout i zcela bezhotovostně.

V rámci tohoto ustanovení však nelze posuzovat poukazování peněžních prostředků prostřednictvím poštovních poukazů při poskytování poštovních služeb, neboť tyto jsou z regulace zákona výslovně vyňaty § 3 odst. 3 písm. c) bod 3 zákona.

8. K § 3 odst. 1 písm. g) a § 3 odst. 3 písm. d) bod 7.

Jedná se o případy, kdy poskytovatel služeb elektronických komunikací jedná cíleně jako převodce peněžních prostředků za účelem výhradního zaplacení, resp. zprostředkování zaplacení převodem peněžních prostředků za služby nebo zboží třetích stran, které nespádají pod zákonnou výjimku podle § 3 odstavce 3 zákona. Jedná se např. o některé služby mobilních operátorů, kdy za zboží a služby je možno zaplatit prostřednictvím SMS. Typickým příkladem může být tzv. SMS jízdenka, kdy cestující prostřednictvím mobilního operátora zaplatí dopravnímu podniku za jízdné.

Naopak platební službou nebude služba (§ 3 odst. 3 písm. d) bod 7.), která bude sloužit k zaplacení zboží či služeb dodávaných poskytovatelem služeb elektronických komunikací do elektronického komunikačního zařízení a toto zboží či služby budou užívány (tzv. konzumovány) prostřednictvím tohoto elektronického komunikačního zařízení. Do této skupiny patří např. vyzváněcí melodie, tzv. ringtóny, hry, ozdobné tapety na displej, digitální

zprávy, horoskopy či telefonní poradenské služby poskytované provozovateli mobilních sítí či třetími stranami a objednané a zaplacené uživatelem prostřednictvím mobilního telefonu.

V příslušných evropských strukturách bylo dosaženo shody, že např. digitální vstupenky na kulturní akce, elektronické jízdenky nebo elektronické parkovací lístky, resp. jejich zaplacení, spadají do oblasti působnosti zákona. Prvek tzv. konzumace prostřednictvím elektronického komunikačního zařízení je u těchto služeb výrazně omezen. Navíc je třeba zkoumat smysl/účel zboží či služby, za které bylo elektronicky prostřednictvím elektronického komunikačního zařízení zaplacené. Příkladem pro takovéto posuzování může být účel úhrady, např. při koupi vstupenky na kulturní akci se kupuje možnost vstupu na tuto akci a její shlédnutí. Zmíněná „konzumace“ tedy probíhá účastí na této akci a nikoli zakoupením vstupenky.

9. K § 3 odst. 2

Bezhotovostní obchod s cizí měnou je regulován z důvodu provedení převodu peněžních prostředků podle § 3 odst. 1 písm. c), příp. písmen d) nebo f) zákona. O regulovanou činnost podle § 3 odst. 1 písm. c), příp. písmen d) nebo f) zákona se bude jednat i v případě, kdy dojde na jedné straně ke složení hotovosti a výplata bude provedena bezhotovostním převodem peněžních prostředků či naopak.

10. K § 3 odst. 3

Odstavec třetí taxativně stanoví služby, které za podmínek stanovených zákonem nejsou platebními službami podle odstavce 1 a 2 a regulace stanovená zákonem se na ně tudíž nevztahuje.

Vydávání elektronických peněz (ani jejich zpětná výměna) není platební službou, neboť není uvedena jako speciální platební služba v taxativním výčtu podle odstavce 1.

Platební službou ve smyslu zákona není ani samotné zřízení a vedení platebního účtu. Zřízení a vedení platebního účtu je však předpokladem k poskytování některých platebních služeb (např. převody peněžních prostředků ve smyslu § 3 odst. 1 písm. c) zákona by nebylo možné provádět bez vedení platebního účtu). Zákon v souvislosti se smlouvou o platebních službách (§ 74 odst. 2 zákona) umožňuje, aby rámcová smlouva stanovila podmínky pro vedení platebního účtu.

11. K § 3 odst. 3 písm. c) bod 4

Záměrem tohoto ustanovení je zjednodušení elektronického placení platebními prostředky vydávanými jednotlivými prodejci nebo poskytovateli služeb v rámci určitých omezujících podmínek trojího charakteru, které však nelze navzájem kumulovat.

Podrobněji příkladná tabulka:

	Typ produktu	Místo nákupu	Příklad
1	Dárková karta vázaná ke konkrétní společnosti, která může být užívána ke koupi řady produktů	- ve vlastních obchodech, -online obchody, - „franšíza“, - mezinárodní společnosti v rámci jedné obchodní skupiny	Obchodní řetězec prodejce kávy, kdy tímto jím vydaným platebním prostředkem lze platit za cokoli v prodejně tohoto řetězce.
2	Dárková karta více značek/obchodů, která však je užívána pouze ke koupi zvláštního produktu nebo druhu produktů. Rovněž v tomto případě lze zmínit karty vydané dopravcem a využívané k úhradě pouze jedné konkrétní služby- dopravy, a to i u jiných dopravců než je vydavatel.	Řada obchodníků (vč. online obchodníků a „franšízy“) prodávajících stejný produkt nebo stejnou kategorii produktů	Příkladem může být dárková karta pro konkrétní kosmetickou značku. Tato karta smí být používána pouze k nákupu různých produktů této konkrétní kosmetické značky v různých obchodech (drogerie, lékárny apod.).
3	Dárková karta nabízená konkrétním obchodním domem nebo centrem	Řada obchodníků v rámci jedné budovy obchodního domu/centra, bez ohledu na druh zboží/služeb nabízených těmito obchodníky	Příkladem může být hypotetická karta užívaná v rámci budovy nákupního centra nebo v rámci budovy obchodního domu.

Tabulka je pouze příkladná a příklady jsou demonstrovány pouze na dárkových kartách, obdobně však lze aplikovat i na jiné platební prostředky, které připadají ze své samotné povahy věci do úvahy (např. virtuální účet). Každý příklad je nezbytné posuzovat individuálně. Příklady lze na základě § 4 odst. 2 zákona o platebním styku aplikovat obdobně rovněž na elektronické peníze.

12. K § 3 odst. 3 písm. d) bod. 6

Jestliže při poskytování služby nebo odběru zboží třetích dodavatelů a následném zaplacení prostřednictvím určité osoby tato osoba vystupuje jako obchodní zástupce dodavatele zboží nebo služby již při samotném uzavírání smlouvy, jedná jménem a na účet tohoto dodavatele a současně o této skutečnosti byl kupující od počátku svého smluvního vztahu touto osobou informován (např. na základě smluvní dokumentace), pak násl. úhrada za zboží nebo poskytnutou službu vyplývající z takto uzavřeného smluvního vztahu, kterou z takového obchodu tato osoba zprostředkovává, není platební službou a regulací podle zákona tedy nepodléhá.

Příkladem může být obchodní zástupce nabízející pojištění, který jedná jménem pojišťovny a zprostředkovává uzavření pojistné smlouvy a zároveň zprostředkovává platbu za toto pojištění.

13. K § 3 odst. 3 písm. e) bod 1.

Jedná se o tzv. cashback. Jedná se o službu při platbě kartou u obchodníka, kdy je umožněno za splnění konkrétních podmínek nechat si vyplatit hotovost obchodníkem. Pravidla pro vyplácení hotovosti stanoví obchodníkovi jeho poskytovatel (banka).

II. K § 4

Zákon nově zavádí zjednodušenou a praxí ověřenou definici, která odpovídá definici uvedené v EMD. Elektronickými penězi se rozumí peněžní hodnota, která představuje pohledávku, kterou má jejich držitel vůči vydavateli elektronických peněz. Tato peněžní hodnota je současně uchovávána elektronicky a je vydána proti přijetí peněžních prostředků v hodnotě ne nižší, než je hodnota vydaných elektronických peněz. To vše současně za předpokladu, že jsou přijímány jako platební prostředek jinými osobami než samotným vydavatelem elektronických peněz.

Zákon explicitně stanoví, že elektronické peníze nejsou vkladem podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (§ 52d odst. 1 a § 59 odst. 1 zákona) s tím, že přijaté peněžní prostředky musejí být neprodleně vyměněny za elektronické peníze (viz. též § 52d odst. 2 a § 59 odst. 1 zákona). Jednoznačné určení této hranice je důležité, neboť přijímat vklady od veřejnosti je dovoleno pouze bankám, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak (§ 2 odst. 1 zákona o bankách).

Zákon kromě definice elektronických peněz upravuje dále jejich vydávání a vztah mezi jejich vydavatelem a držitelem.

Zákon v § 2 odst. 1 písm. c) vymezuje elektronické peníze jako peněžní prostředek – jejich vydávání není platební službou ve smyslu tohoto zákona, tato skutečnost vyplývá z pozitivního vymezení platebních služeb.

V souvislosti s elektronickými penězi je často předmětem diskuzí elektronické uchování peněžní hodnoty peněžních prostředků přijatých jako tzv. „záloha na budoucí služby“. Za takovou zálohu, zákonem o platebním styku neupravenou, lze považovat pouze peněžní prostředky přijímané ve dvoustranném vztahu plátce-příjemce (kupující-prodávající, odběratel-dodavatel), následně používané na úhradu zboží nebo služeb poskytovaných výhradně jejich příjemcem. Pokud by v takovém vztahu bylo umožněno poskytnout plátcovi zboží nebo služby třetímu subjektu s tím, že příjemce třetímu subjektu zboží nebo služby uhradí na vrub plátcovy „zálohy“, naplní příjemce znaky vydávání elektronických peněz nebo poskytovatele platební služby převodu peněžních prostředků ve smyslu zákona.

ČÁST DRUHÁ ZÁKONA – OSOBY OPRÁVNĚNÉ POSKYTOVAT PLATEBNÍ SLUŽBY A VYDÁVAT ELEKTRONICKÉ PENÍZE

Část druhá zákona o platebním styku zavádí do legislativy platebního styku kategorii nebankovních poskytovatelů platebních služeb, kteří jsou k jejich poskytování oprávněni na základě příslušného povolení České národní banky.

Jedná se o:

- a) platební instituci (§ 7 a násl.) a
- b) poskytovatele platebních služeb malého rozsahu (§36 a násl.).

Platební instituce jsou oprávněné poskytovat platební služby na základě povolení uděleného v rámci správního řízení ČNB. Toto povolení neboli též „jednotná licence/jednotný pas“ je uznáváno i v ostatních členských státech. Na základě uděleného domovského povolení ČNB může regulovaný subjekt po učinění oznámení ČNB poskytovat platební služby přeshraničně nebo si založit pobočku na území kteréhokoliv členského státu EHP¹. Dohled nad pravidly obsaženými v části třetí zákona vykonává v rámci jeho působení v EHP domovský orgán dohledu. Dohled nad částí čtvrtou zákona však podléhá hostitelskému orgánu dohledu.

Pro udělení povolení musí platební instituce splňovat řadu regulatorních požadavků (např. kapitálová přiměřenost, ochrana peněžních prostředků určených pro platební transakce).

Další možností je poskytovat platební služby v omezeném rozsahu jako poskytovatel platebních služeb malého rozsahu.

Takový subjekt je oprávněn k poskytování platebních služeb na základě zápisu do registru poskytovatelů platebních služeb malého rozsahu. Registr vede ČNB a zápis do tohoto registru má konstitutivní účinek. Toto oprávnění k činnosti je omezeno pouze na území České republiky, neboli nepožívá výhod tzv. jednotné licence.

Jednou ze stěžejních podmínek pro zápis do registru je splnění průměrného objemového kritéria (maximum odpovídajícího ekvivalentu 3 000 000 eur) provedených platebních transakcí za posledních 12 měsíců.

I. K § 5

Platební služby podle § 3 odstavce 1 a 2 zákona smí poskytovat jako podnikání pouze osoby taxativně uvedené v tomto ustanovení, tzn. na základě uděleného příslušného oprávnění nebo na základě zákona (případ České národní banky).

Znaky podnikání jsou podle § 2 odst. 1 obchodního zákoníku, tj. soustavnost, samostatnost, provádění vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku či opětovné uzavírání obchodu, trvalý zdroj výtěžku a úmysl.

Podmínka ziskovosti prováděné činnosti neznamená, že zisku (majetkového prospěchu) musí být skutečně dosaženo. Dosahování zisku však musí být alespoň záměrem a motivem podnikatele. Obchodní zákoník nestanoví, že by zisk musel mít peněžitou formu². Nepeněžitý

¹ Všech 27 států EU a dále Island, Norsko a Lichtenštejnsko.

² Štenglová I., Plíva S., Tomsa M., a kol., Obchodní zákoník, rok: 2009, str. 6 a násl.

prospěch může mít např. i formu poskytování určitých benefitů zaměstnancům. Klasickým příkladem mohou být finanční služby poskytované společností svým zaměstnancům (např. vedení účtů a provádění platebních transakcí zaměstnancům).

II. K § 6

Obdobně jako v § 5 ustanovení stanoví taxativní výčet osob oprávněných k vydávání elektronických peněz jako podnikání.

ČÁST ČTVRTÁ ZÁKONA – PRÁVA A POVINNOSTI PŘI POSKYTOVÁNÍ PLATEBNÍCH SLUŽEB A VYDÁVÁNÍ ELEKTRONICKÝCH PENĚŽ

Tato část zákona upravuje oblast poskytování platebních služeb a stanoví práva a povinnosti při jejich poskytování výslovně „poskytovatelům“ a „uživatelům“. Vydávání elektronických peněz není platební službou. Samotné nakládání s elektronickými penězi již však představuje platební transakci a tato část zákona se z tohoto důvodu vztahuje rovněž na platební transakce prováděné elektronickými penězi.

I. K § 74

Platební služby uvedené v zákoně mohou podnikatelsky poskytovat pouze osoby k tomu oprávněné podle § 5 zákona. Zákon je koncipován tak, že pouze osoby výslovně uvedené v tomto ustanovení (kromě výjimek uvedených v přechodných ustanoveních) mohou poskytovat platební služby. I pro osoby poskytující platební služby neoprávněně však platí, že i jejich smluvní dokumenty uzavírané s uživateli mají být v souladu s částí čtvrtou zákona.

Zákon stanoví práva a povinnosti pro všechny poskytovatele platebních služeb, včetně nebankovních, a všichni tito poskytovatelé (podle § 5 či § 143 zákona) byli po nabytí účinnosti tohoto zákona povinni upravit svoje smluvní vztahy podle této části zákona.

Ve věci smluvního vztahu o poskytování platebních služeb zákon rozlišuje

- a) dlouhodobý smluvní vztah, tzv. rámcovou smlouvu, kdy se poskytovatel platebních služeb zavazuje uživateli platebních služeb v rámci tohoto vztahu pro něho provádět platební transakce jednotlivě neurčené; a dále např. vést platební účet. Rámcová smlouva není zvláštním smluvním typem. Z tohoto důvodu není třeba smlouvy upravující poskytování platebních služeb přejmenovávat.
- b) jednotlivé provedení platební transakce tzv. jednorázovou platební transakci, kdy se nepožaduje uzavření tzv. rámcové smlouvy. Rovněž tato smlouva není zvláštním smluvním typem. Příkladem jednotlivé platební transakce je např. vložení hotovosti na účet příjemce osobou odlišnou od majitele účtu nebo činnost převodců peněžních prostředků (tzv. poukazování peněz). Jelikož se většinou bude jednat o provedení jednoho specifického převodu peněžních prostředků, klade zákon podle § 79 na informační povinnosti poskytovatele o něco mírnější nároky než při uzavření rámcové smlouvy.

Smlouva o platebních službách není samostatným smluvním typem. Bude mít zpravidla podobu smlouvy o vedení účtu, může se ale jednat i o smlouvu inominátní, o součást jiného zvláštního smluvního ujednání.

Zákon pro uzavření smlouvy o platebních službách nepožaduje písemnou formu. Zákon nebrání poskytnutí platebních služeb anonymnímu uživateli, avšak v určitých případech stanovených zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu bude identifikace nezbytná.

K odstavci 2 lze konstatovat, že vedení platebního účtu není zákonem vymezeno jako platební služba a jeho vedení poskytovatelem vyplývá z povahy prováděných platebních služeb. Zákon proto neobsahuje speciální ustanovení o zřízení a vedení platebního účtu. Připouští však možnost, aby podmínky jeho vedení byly součástí rámcové smlouvy o platebních službách.

II. K § 75

Podle odstavce 2 písmen a) a b) je možno se v návaznosti na dohodu odchýlit od konkrétních zákonných ustanovení, a to v případech, kdy je platební transakce

- a) prováděna poskytovatelem plátce nebo poskytovatelem příjemce v jiném než členském státě EHP³, nebo
- b) v měně, která není měnou členského státu EHP.

Dohodou se nelze odchýlit od těchto ustanovení v případě platebních transakcí v měně CHF, jelikož se jedná zároveň o měnu státu EHP - Lichtenštejnska, tedy měnu členského státu Evropského hospodářského prostoru.

III. K § 77

1. K § 77 odst. 1

Veškeré povinnosti při poskytování platebních služeb stanovené poskytovatelům platebních služeb podle § 74 až § 123 musí poskytovatel plnit zdarma. Možnost dohodnout si úplatu je pouze v případě, kdy to výslovně stanoví zákon (např. § 105 odst. 3, § 106 odst. 5 nebo § 119 odst. 2), přičemž taková úplata by měla vždy odpovídat skutečným nákladům poskytovatele.

2. K § 77 odst. 2

Z ustanovení vyplývá, že:

- a) u plateb v měnách členských států EHP do členských států EHP bez konverze (měna účtu plátce je shodná s měnou platby – např. úhrada v EUR z účtu vedeného v EUR) je přípustný způsob zpoplatnění pouze tzv. SHARE (neboli plátce hradí poplatky za provedení platby své bance a příjemce hradí poplatky své bance),
- b) u plateb v měnách členských států EHP do členských států EHP s konverzí (měna účtu plátce je rozdílná od měny platby - např. úhrada v EUR z účtu vedeného v CZK) smí být způsob zpoplatnění též OUR (neboli všechny poplatky za provedení platby hradí plátce).

Konverzí se rozumí směna měn provedená poskytovatelem plátce.

3. K § 77 odst. 3

Předmětné ustanovení se aplikuje především na platební transakce autorizované použitím platební karty. Obchodníci (příjemci) jsou oprávněni požadovat poplatek za přijetí platební karty a jejich poskytovatelé (většinou banky) jim v tom nesmějí bránit.

³ Všech 27 států EU a dále Island, Norsko a Lichtenštejnsko.

IV. K § 78

Ustanovení v odstavci prvním a druhém definuje pojem poskytnutí a zpřístupnění informací uživateli poskytovatelem.

Poskytnutí informace uživateli vyžaduje aktivní konání poskytovatele, zatímco uživatel informace jen pasivně přijme. V případě povinnosti formulované jako zpřístupnění postačuje pasivně poskytnutá informace poskytovatele, kde lze relevantní informace nalézt (např. odkazem na webové stránky poskytovatele) a předpokládá se aktivní konání uživatele.

Definice pojmu poskytnout informace je úzce propojena s pojmem trvalý nosič dat, který je definován v § 2 odst. 3 písm. i) zákona. Doba uchování informací na trvalém nosiči dat by měla být přiměřená účelu, resp. lze hovořit o době, po kterou může uživatel uplatnit případné nároky vůči poskytovateli. Trvalým nosičem dat je tedy každý nástroj, který umožňuje uživateli ukládat informace určené jemu osobně v nezměněné podobě, a to způsobem vhodným pro jeho budoucí využití po dobu přiměřenou jejich účelu. Zejména půjde tedy o CD-ROM, DVD, USB flash disk a pevný disk osobního počítače či paměťovou kartu telefonního přístroje⁴.

V. K § 90 odst. 2 a 91 odst. 2

Oba odstavce stanoví pravidla pro poskytnutí nebo zpřístupnění informace o platební transakci. V prvním případě se jedná o informace poskytnuté nebo zpřístupněné plátcí a ve druhém případě se jedná o informace poskytnuté nebo zpřístupněné příjemci. V obou případech se však jedná o informaci o platební transakci; nebyla-li tedy žádná za příslušné období provedena, nemusí poskytovatel uživatele o této skutečnosti dohodnutým způsobem informovat.

Informace o platební transakci je též informace ve formě výpisu z účtu. Zákon tento pojem nedefinuje. Po nabytí účinnosti zákona bylo mediálně proklamováno, že jsou veškeré výpisy poskytovány/zpřístupňovány zdarma. Tak tomu však není. Poskytovatel platebních služeb je oprávněn dohodnout si ve smlouvě s uživatelem tzv. standardní komunikační kanál. Tím může být např. elektronické či internetové bankovníctví. Tímto kanálem musí být uživateli poté poskytován tzv. výpis z účtu zdarma.

Bude-li chtít uživatel výpis dostávat jiným než tímto standardním způsobem, může si poskytovatel za takovéto informace dohodnout na základě § 77 odst. 4 úplatu. Totéž platí, bude-li požadovat uživatel např. frekventovanější informace. Zákon stanoví možnost dohodnout si pravidelný interval poskytování nebo zpřístupňování informací ne delší než jeden měsíc.

Poskytovatel však nemůže stanovit, že jsou všechny způsoby předávání či zpřístupňování výpisů k danému účtu zpoplatněny – vždy musí být alespoň jeden dohodnutý způsob zdarma. Tato podmínka však není splněna v případě, kdy poskytovatel sice nabízí 1 způsob poskytování či zpřístupňování zdarma, tento způsob však nebyl s uživatelem dohodnut (např. není součástí obchodních podmínek poskytovatele, které jsou součástí smlouvy s uživatelem).

⁴ Více též rozsudek EFTA soudu v případě E-4/09:
http://www.eftacourt.int/images/uploads/4_09_Judgment_Final_EN.pdf

VI. K § 95

Předmětné ustanovení stanoví povinnost poskytovatele umožnit uživateli kdykoli v průběhu smluvního vztahu písemně vypovědět smlouvu. Toto oprávnění musí být v souladu s § 77 odst. 1 zákona poskytováno zdarma.

Sjednat úplatu za výpověď rámcové smlouvy uživatelem lze pouze tehdy, jestliže rámcová smlouva trvala kratší dobu než jeden rok.

Vypoví-li uživatel rámcovou smlouvu uzavřenou s poskytovatelem, dnem nabytí účinnosti výpovědi právní vztah mezi uživatelem a poskytovatelem zaniká. Po zániku právního vztahu není poskytovatel oprávněn ani povinen pro uživatele provádět další služby, vč. provádění platebních transakcí (s výjimkou provádění platebních transakcí, jejichž provádění bylo započato před tímto datem), což se týká i platebních transakcí na základě trvalého platebního příkazu, který byl uživatelem udělen během trvání smluvního vztahu. Není tedy možné požadovat, aby uživatel vedle výpovědi smlouvy ještě zvláště rušil jednotlivé trvalé platební příkazy.

VII. K § 98

Z ustanovení vyplývají tři základní předpoklady řádné autorizace platební transakce v souladu se zákonem:

- a) jedná se o projev vůle osoby plátce, kterým plátce vyjadřuje souhlas s platební transakcí;
- b) souhlas musí být udělen před provedením platební transakce, ledaže mezi plátcem a jeho poskytovatelem byla domluvena možnost následné autorizace;
- c) při udělení souhlasu musí být dodržen postup a forma, na nichž se plátce a jeho poskytovatel dohodli.

Všechny uvedené předpoklady přitom musí být splněny současně; nedostatek některého z nich má za následek, že platební transakci je třeba považovat za neautorizovanou.

V případě, že k autorizaci platební transakce dochází pomocí platebního prostředku, je rozhodující, zda použití platebního prostředku skutečně vyjadřuje souhlas plátce. Smluvní strany si nemohou sjednat nevyvratitelnou domněnku nebo fikci, podle níž by se jakékoli použití dohodnutého platebního prostředku považovalo za souhlas plátce s provedením platební transakce bez ohledu na to, zda plátce platební prostředek skutečně použil. Takové smluvní ujednání by bylo pro rozpor s kogentním ustanovením § 98 zákona neplatné. Pokud platební prostředek ve skutečnosti použila osoba od plátce odlišná, jedná se o platební transakci neautorizovanou. V takovém případě je třeba zkoumat, v jakém rozsahu za tuto transakci odpovídá poskytovatel podle § 115, případně v jakém rozsahu nese ztrátu z této transakce plátce sám podle § 116 zákona.

Plátce je v § 2 odst. 3 písm. a) zákona vymezen jako uživatel, z jehož platebního účtu mají být odepsány peněžní prostředky k provedení platební transakce, nebo který dává k dispozici peněžní prostředky k provedení platební transakce. Za souhlas plátce je však třeba považovat také souhlas osoby, která je oprávněna jednat za plátce na základě zastoupení, např. souhlas osoby, které plátce udělil oprávnění nakládat s peněžními prostředky na svém platebním účtu, neboť z povahy zastoupení vyplývá, že právní jednání zástupce se přičítá zastoupenému.

VIII. K § 102 odst. 1 písm. e)

Ve smyslu tohoto ustanovení je povinností poskytovatele, který vydává platební prostředek, zablokovat platební prostředek z podnětu jeho uživatele, např. platební kartu nebo aplikaci internetového bankovníctví, zdarma. Zákon tímto ustanovením současně vyjímá elektronické peníze, jejichž povaha takového zablokování neumožňuje, např. anonymně vydané elektronické peníze ze své samotné povahy toto zablokování vylučují.

Od tohoto ustanovení je třeba odlišit zablokování platebního prostředku z podnětu poskytovatele, které je upraveno v § 100 odst. 1 zákona.

IX. K § 103

Předmětné ustanovení se aplikuje jak na platební transakce provedené na základě inkasa, tak na platební transakce iniciované platební kartou. Typickým příkladem mohou být platby provedené plátcem prostřednictvím platební karty v hotelu.

X. K § 104

Okamžik přijetí platebního příkazu, od něhož běží lhůta pro provedení platební transakce, je v zákoně o platebním styku jednoznačně definován jako okamžik, kdy poskytovatel obdrží platební příkaz. Obdržením platebního příkazu je myšleno např. fyzické předání bezvadného platebního příkazu zaměstnanci poskytovatele na přepážce nebo předání bezvadného platebního příkazu ke zpracování v rámci aplikace internetového bankovníctví. Podmínky pro bezvadný platební příkaz stanoví poskytovatel ve smluvní dokumentaci.

Z definice okamžiku přijetí platebního příkazu, od kterého běží lhůta pro provedení platební transakce, stanoví zákon pouze dvě výjimky.

První výjimka spočívá v tom, že poskytovatel a uživatel se mohou dohodnout, že za okamžik přijetí bude považován pozdější okamžik nebo okamžik, kdy se splní určitá podmínka. Jde o případy tzv. odložené splatnosti, kdy uživatel má zájem na tom, aby peněžní prostředky z jeho účtu byly odepsány později než bezprostředně po předání platebního příkazu, či případy tzv. podmíněné splatnosti, kdy k provedení platebního příkazu dojde pouze v případě splnění určité podmínky, např. na účtě je dostatek peněžních prostředků nebo příjemce předložil dokumenty prokazující splnění podmínek dokumentárního akreditivu. Institut odložené splatnosti však nelze zneužívat k tomu, aby poskytovatelé do svých obchodních podmínek zařazovali paušální ustanovení, podle něhož budou mít prakticky všechny platební příkazy odloženou splatnost. Takový postup by představoval obcházení zákona.

Druhá výjimka z obecné definice okamžiku přijetí platebního příkazu se týká toho, že poskytovatel může stanovit okamžik blízko konce provozní doby s tím, že platební příkazy přijaté po tomto okamžiku se považují za přijaté na počátku následujícího pracovního dne. Není blíže vymezeno, co se rozumí „okamžikem blízko konce provozní doby“. Při tomto vymezení je nezbytné posuzovat každý případ jednotlivě. Obecně lze však konstatovat, že poskytovateli stanovený okamžik o řadu hodin předcházející konci jejich provozní doby podmínku „blízko konce provozní doby“ nesplňují. Tímto však není dotčena možnost poskytovatele stanovit si různou provozní dobu pro jednotlivé pobočky, internetové bankovníctví či vybírání tzv. sběrných boxů.

XI. K § 106

Odvolání (zrušení) platebního příkazu k platební transakci podle tohoto ustanovení musí být v případě uživatelů-spotřebitelů a drobných podnikatelů poskytováno zdarma, neboť se jedná o povinnost poskytovatele ve smyslu § 77 odst. 1 zákona. Obdobně platí uvedené na odvolání trvalého příkazu nebo příkazu k inkasu. Výjimkou je odstavec pátý předmětného ustanovení, možnost zpoplatnění odvolání platebního příkazu v případě, že uživatel může odvolat platební příkaz po okamžiku jeho přijetí.

XII. K § 109 a § 145

Pro lepší pochopení uvedených ustanovení je volen výklad formou názorné tabulky, ve které jsou popsány lhůty pro jednotlivé typy platebních transakcí řazené podle měny transakce, viz příloha.

XIII. K § 110

Připsání částky na účet příjemce má nastat neprodleně poté, co poskytovatel příjemce obdržel tuto částku na svůj účet. V případě převodu peněžní částky v měně země mimo EHP se tato lhůta prodlužuje o další den. Pojem „neprodleně“ může zahrnovat určitý časový úsek, který je pro poskytovatele objektivně nezbytný ke splnění jeho povinností z hlediska nezbytného technického zpracování platby/dávky. Rovněž poskytovatel musí obdržet všechny potřebné informace nutné k připsání na účet příjemce.

Při výkladu lhůt k připsání částky na účet příjemce, které podle zákona počínají běžet připsáním této částky na účet poskytovatele příjemce, je třeba zdůraznit, že určující pro počátek běhu těchto lhůt je nejen samotné připsání na účet poskytovatele příjemce, ale i to, že tento poskytovatel obdrží od poskytovatele plátce všechny podklady potřebné pro připsání částky na účet příjemce. Teprve tímto okamžikem splní poskytovatel plátce své povinnosti vůči plátcovi.

XIV. K § 111

V § 111 zákona se upravují lhůty pro provedení platebních transakcí v české měně v případě, kdy poskytovatel je poskytovatelem plátce i příjemce. V tomto případě má být částka připsána na účet příjemce ve stejný den, kdy nastal okamžik přijetí platebního příkazu, nepoužijí se tedy ustanovení § 109 a 110 zákona.

To neplatí v případě, kdy taková platební transakce zahrnuje směnu (týká se měn členských států), zde je možné si domluvit lhůtu o jeden den delší. V tomto případě byla využita národní diskrece stanovená směrnicí umožňující stanovit v případě vnitrostátních platebních transakcí kratší lhůty, než stanoví samotná PSD.

XV. K § 112

Ustanovení stanoví lhůtu pro připsání peněžních prostředků vložených v hotovosti na účet. Pokud je vkládající osoba spotřebitelem nebo drobným podnikatelem a jedná se o peněžní prostředky vložené v měně, v níž je účet veden, musí být peněžní prostředky připsány na účet neprodleně.

Pokud se jedná o spotřebitele anebo drobného podnikatele a platební transakce byla v jiné měně než měně členského státu, ve kterém je účet veden, má k připsání dojít nejpozději následující pracovní den po dni přijetí peněžních prostředků.

Obdobně jedná-li se o ostatní uživatele, má k připsání dojít nejpozději následující pracovní den po dni přijetí peněžních prostředků.

Lhůta „neprodleně“ stanovená pro splnění povinnosti připsat částku platební transakce na účet příjemce, uvedená též v ustanoveních § 110 zákona, může z povahy věci zahrnovat určitý časový úsek, který je pro poskytovatele objektivně nezbytný ke splnění jeho povinností. V případě § 112 se může jednat např. o čas, který je nezbytný pro roztřídění na jednotlivé nominální hodnoty, přepočítání a ověření pravosti a platnosti vložené hotovosti apod. I nadále by tedy měla být možná stávající praxe přijímání hotovosti v uzavřených obalech. Pokud je hotovost vkládána prostřednictvím tzv. nočních trezorů, může se poskytovatel s uživatelem dohodnout na provozní době těchto trezorů tj. na určitých okamžicích, kdy je noční trezor vybírán s tím, že teprve tímto okamžikem dochází k přijetí peněžních prostředků.

XVI. K § 115

Ustanovení stanoví kogentně postup poskytovatele při reklamaci uživatele v souvislosti s provedením neautorizované platební transakce, včetně lhůty k uvedení platebního účtu, z něhož byla částka platební transakce odepsána, do stavu, v němž by byl, kdyby k odepsání nedošlo. Dalším případem je vrácení částky platební transakce, včetně zaplacené úplaty a ušlých úroků, plátcí, jestliže předchozí postup nepřipadá v úvahu. Tato lhůta je definována jako "neprodleně".

Lhůta neprodleně znamená, že pro splnění zákonných povinností by poskytovatel neměl překročit určitý časový úsek, který je pro něho objektivně nezbytný ke splnění jeho povinností. V této souvislosti lze hovořit o řádu hodin, max. jednoho dne, což je v každém případě doba dostatečně dlouhá k tomu, aby poskytovatel připsal (či vrátil) částku z reklamované neautorizované platební transakce plátcí. Smyslem ustanovení je, že po reklamaci mají poskytovatelé vrátit peněžní prostředky z neautorizované platební transakce v co nejkratší době a teprve potom začít šetřit oprávněnost uživatelovy reklamace. Výjimkou může být pouze takový případ, kdy už při předběžném posouzení reklamace má poskytovatel vysoký stupeň podezření na podvodné jednání plátce. V takových výjimečných případech, ve kterých může poskytovatel zpětně připsání částky (či její vrácení) do vyřízení reklamace odložit, je však nutné, aby své podezření řádně zdůvodnil, zaznamenal a vysvětlil.

Dále připomínáme, že od ustanovení je možné se dohodou odchýlit jen podle § 76 odst. 2 zákona, a to jen v případech anonymního použití platebního prostředku pro drobné platby a dále pro případ, kdy platební prostředek pro drobné platby svou povahou neumožňuje poskytovateli prokázat, zda platební transakce byla autorizována.

XVII. K § 116 odst. 1

Plátce nese ztrátu ze všech neautorizovaných platebních transakcí do celkové částky odpovídající 150 eurům, a to za podmínek stanovených v § 116 zákona. Limit 150 eur se vztahuje na souhrn částek všech platebních transakcí, které byly provedeny od okamžiku ztráty, odcizení, zneužití nebo neautorizovaného použití platebního prostředku do doby oznámení této skutečnosti poskytovateli podle § 101 písm. b) zákona.

Lhůty pro připsání peněžních prostředků na účet poskytovatele příjemce (§ 109 a § 145 ZoPS)

Ř.	Měna účtu plátce	Měna transakce	Stát poskytovatele příjemce	Max. lhůta do 31.12.2011	Max. lhůta od 1.1 2012	Poznámka
1	CZK	CZK	ČR	D+1	D+1	§ 109/1
2	EUR	CZK	ČR	D+2	D+1	§ 109/1 § 145/2
3	ostatní měny	CZK	ČR	D+2	D+2	§ 109/2c
4	CZK	EUR	ČR	D+3 D+4p	D+1 D+2p	§ 109/1 § 109/2b § 145/1 § 145/3
5	EUR	EUR	ČR	D+3 D+4p	D+1 D+2p	§ 109/1 § 109/2a § 145/1 § 145/3
6	ostatní měny	EUR	ČR	D+4	D+4	§ 109/3a
7	CZK	EUR	EHP	D+3 D+4p	D+1 D+2p	§ 109/1 § 109/2b § 145/1 § 145/3
8	EUR	EUR	EHP	D+3 D+4p	D+1 D+2p	§ 109/1 § 109/2a § 145/1 § 145/3
9	ostatní měny	EUR	EHP	D+4	D+4	§ 109/3a
10	CZK	CZK	EHP	D+4	D+4	§ 109/3b
11	EUR	CZK	EHP	D+4	D+4	§ 109/3b
12	ostatní měny	CZK	EHP	D+4	D+4	§ 109/3b
13	měna nerozhoduje	ostatní měny EHP	ČR	D+4	D+4	§ 109/3c
14	měna nerozhoduje	ostatní měny EHP	EHP	D+4	D+4	§ 109/3c

Ř.	Měna účtu plátce	Měna transakce	Stát poskytovatele příjemce	Max. lhůta do 31.12.2011	Max. lhůta od 1.1 2012	Poznámka
15	měna nerozhoduje	měny mimo EHP	ČR			§ 75/2a
16	měna nerozhoduje	měny mimo EHP	EHP			§ 75/2a

Vysvětlivky:

Měna účtu plátce:

- ostatní měny - měny EHP s výjimkou měny euro a české měny (např. GBP, PLN) a měny mimo EHP (např. AUD, JPY, USD)
- měna nerozhoduje - měny EHP včetně měny euro a české měny (např. CZK, EUR, GBP, PLN) a měny mimo EHP (např. AUD, JPY, USD)

Měna transakce:

- ostatní měny EHP - měny EHP s výjimkou měny euro a české měny (např. GBP, PLN)
- měny mimo EHP - měny mimo EHP (např. AUD, JPY, USD)

Stát poskytovatele příjemce:

- ČR – platební transakce prováděna výlučně na území České republiky
- EHP – platební transakce do členských států EHP s výjimkou ČR

Maximální lhůta při použití papírového příkazu:

- „p“ - při použití papírového platebního příkazu
- D+2p – prodloužení lhůty o jeden pracovní den, pokud je dáván papírový platební příkaz (podle § 109 odst. 2 písm. a) a b)
- D+4p – prodloužení lhůty o jeden pracovní den, pokud je dáván papírový platební příkaz (podle § 145 odst. 3)

Poznámka:

- [§ 145 věta první] / [§ 145 věta druhá] – platí do 31. prosince 2011

Sekce peněžní a platebního styku

Odpovědný zaměstnanec:

JUDr. Jindřichová, Ph.D., tel. 224 412 252

Ing. Nováková, tel. 224 412 210 (zejm. k otázkám lhůt a zahraničního platebního styku)